

УДК 314.7:331.556:316.422(100)

JEL Classification: F22, J61, I15, O15

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.13\(46\).1.34-45](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.13(46).1.34-45)**С.С. Голбанос**, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна*

Аналіз зарубіжного досвіду регулювання міграційної мобільності молоді через призму безпекових наслідків

У статті здійснено комплексний аналіз зарубіжного досвіду регулювання міграційної мобільності молоді крізь призму безпекових наслідків для країн походження. Обґрунтовано, що сучасна молодіжна міграція є багатовимірним явищем, яке формується під впливом економічних, соціальних, політичних, культурних та безпекових чинників. Особлива увага приділяється тому, що молодь, як найбільш мобільна та адаптивна соціальна група, першою реагує на зміни ринку праці, освітніх можливостей, політичної ситуації, а також на загрози війни, конфліктів чи економічної нестабільності. Масштабна еміграція молоді трансформується з локального соціально-економічного явища у виклик стратегічного характеру, що впливає на демографічну структуру, інноваційний потенціал, економічну та національну безпеку країн походження.

Систематизовано основні моделі та інструменти регулювання міграційної мобільності молоді, які застосовуються у провідних країнах світу. Проаналізовано досвід країн ЄС, США, Канади, Австралії, Японії, а також низки пострадянських держав щодо залучення, утримання та реінтеграції молодих мігрантів. Визначено, що ефективне регулювання можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує економічні, соціальні, політико-правові, культурні та безпекові інструменти. Показано, що успішними є стратегії, спрямовані на створення «магнітів» для повернення молоді, підтримку циркулярної мобільності, розвиток молодіжного підприємництва, освітніх і професійних можливостей, а також ефективну роботу з діаспорою. Особливу увагу приділено можливостям та обмеженням адаптації зарубіжного досвіду до українських реалій у воєнний та повоєнний періоди. Визначено, що воєнний стан, обмеженість фінансових ресурсів, руйнування інфраструктури та специфіка ринку праці ускладнюють впровадження масштабних програм підтримки молоді. Разом із тим, окремі елементи зарубіжного досвіду можуть бути використані вже зараз, зокрема розвиток дистанційної освіти, підтримка молодіжного підприємництва, створення цифрових платформ для комунікації з діаспорою, залучення міжнародної технічної допомоги для реінтеграції.

Аргументовано, що лише комплексна, гнучка та інноваційна політика, заснована на кращих міжнародних практиках і адаптована до українських умов, дозволить мінімізувати негативні безпекові наслідки міграції молоді та використати її мобільність як ресурс для відновлення, модернізації та розвитку країни.

міграційна мобільність молоді, регулювання, національна безпека, зарубіжний досвід, демографічна криза, реінтеграція, політика

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується інтенсифікацією міграційних процесів, серед яких особливе місце займає мобільність молоді. Ця категорія населення, що знаходиться на етапі формування життєвих стратегій, професійного становлення та соціальної ідентичності, демонструє підвищену схильність до міграції у пошуках освіти, роботи, кращої якості життя або безпеки. Однак масштабна та неконтрольована еміграція молоді несе у собі серйозні загрози національній безпеці країн походження, трансформуючись з соціально-економічного явища у виклик стратегічного характеру. Проблема полягає в тому, що традиційні підходи до регулювання міграції часто недостатньо враховують специфіку молодіжної мобільності та її довгострокові безпекові наслідки, такі як демографічна криза, втрата інтелектуального та трудового потенціалу, ослаблення інноваційного розвитку, дестабілізація соціальних систем та потенційні ризики радикалізації окремих груп молоді в умовах маргіналізації за кордоном.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що практично всі регіони стикаються з викликами, пов'язаними з «втечею розумів», старінням населення, дефіцитом

кваліфікованих кадрів у ключових секторах економіки, що безпосередньо впливає на економічну безпеку та конкурентоспроможність. Для України, яка переживає безпрецедентну гуманітарну кризу та масовий відтік населення, зокрема молоді, за кордон внаслідок повномасштабного вторгнення РФ, ця тема набуває надзвичайної гостроти. Втрата значної частини молодого, освіченого, працездатного населення ставить під загрозу демографічне майбутнє, відбудову економіки, розвиток науково-технічного потенціалу та, в кінцевому рахунку, національну безпеку в довгостроковій перспективі. Тому вивчення міжнародного досвіду стає дуже важливим для формування адекватної української політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світова наукова думка все більше зосереджується на дослідженні міграції молоді не лише як економічного феномену, а й як фактору національної безпеки. Дослідження таких вчених, як Г. Кастлз, С. Сассен, Т. Файст, Д. Масахіро [9–13], а також українських науковців (Е. Лібанова, О. Малиновська, О. Позняк, М. Біль, Т. Васильців, О. Махонюк, О. Мульська, Л. Шкляр та ін. [1-5; 6; 8]), заклали теоретичні основи розуміння міграційних систем, їх впливу на розвиток країн та окремі аспекти зв'язку міграції з безпекою. Огляди сучасних наукових джерел свідчать про зростаючий інтерес до аналізу політик конкретних держав щодо молодіжної міграції, зокрема механізмів її заохочення, стримування чи управління, а також оцінки їх ефективності з точки зору мінімізації негативних наслідків.

Однак попри значний обсяг досліджень, недостатньо вивченими залишаються комплексний вплив регуляторних політик щодо молодіжної міграції на довгострокові безпекові параметри країн походження, а також ефективність окремих інструментів стимулювання повернення та реінтеграції молодих мігрантів у специфічних умовах воєнного й повоєнного періодів.

Постановка завдання. Метою дослідження є комплексний аналіз зарубіжного досвіду регулювання міграційної мобільності молоді з акцентом на оцінку його впливу на безпекові параметри країн походження, з метою виокремлення корисних уроків та практик для України. Для досягнення цієї мети вирішуються такі завдання:

- розкрити сутність «регулювання міграційної мобільності молоді» у контексті сучасних теорій міграції та безпеки;
- проаналізувати різноманіття підходів, інструментів та суб'єктів регулювання в різних країнах, систематизувати цей досвід з точки зору його ефективності щодо пом'якшення безпекових наслідків (демографічних, економічних, соціальних, гуманітарних);
- оцінити можливості та обмеження адаптації позитивного зарубіжного досвіду до українських реалій у воєнний та повоєнний періоди.

Виклад основного матеріалу. Огляд наукових джерел засвідчує, що міграційні процеси є предметом численних досліджень у соціології, економіці, політології та міжнародних відносинах. Праці науковців (серед них – Кастлз С., Міллер М., Файст Т., Массі Д., Заславська З., Сассен С., Малиновська О., Позняк О., Шкляр Л., Струмилін С., Самогасєва О., Птуха М., Гладун О. та ін.) заклали теоретичні основи вивчення міграції як соціального явища, розкриваючи її рушійні сили та глобальні тенденції. Дослідження, присвячені молодіжній міграції, як правило, фокусуються на «відтоку мізків» та «відтоку талантів», їх впливі на розвиток країн походження та проблемах адаптації молодих мігрантів у нових суспільствах. Однак значно менше уваги приділяється безпосередньому впливу регуляторних політик щодо молодіжної міграції на комплексні аспекти національної безпеки. Хоча існують окремі роботи з питань безпеки міграції (їх авторами є, наприклад, Сассен С., Кірсанов В., Ларіонов І., Грінберг Л., Бланк З., Кастлз С.), проте вони часто зосереджуються переважно на

кримінальних аспектах або терористичних загрозах, не охоплюючи ширший спектр соціально-економічних та культурних наслідків, які можуть мати довгостроковий безпековий характер.

Розвиваючи наукову думку [1-5], можна характеризувати міграційну мобільність молоді як складне соціально-економічне явище, що охоплює здатність і схильність молодих людей до переміщення у просторі з метою навчання, працевлаштування, особистого розвитку чи з інших причин. Вона виступає ключовим чинником формування людського капіталу, демографічної динаміки та інноваційного потенціалу країни, а в умовах сучасних глобальних викликів набуває особливого значення для забезпечення соціальної та економічної безпеки. Молодь, як найбільш мобільна соціальна група, першою реагує на зміни ринку праці, освітніх можливостей, політичної ситуації, а також на загрози війни, конфліктів чи економічної нестабільності, що зумовлює зростання масштабів як добровільної, так і вимушеної міграції.

Напрацювання зарубіжних вчених (Г. Кастлз, С. Сассен, Т. Файст, Д. Масахіро та ін.) засвідчують, що сучасні теорії міграції – зокрема концепції міграційних систем, кумулятивної причинності та соціальних мереж – дозволяють розглядати міграційну мобільність молоді як результат взаємодії економічних, соціальних, політичних та інституційних чинників, а також як частину глобальних мобільних процесів, що відображають структурні зміни у суспільстві [9-13]. Міграційні мережі, які формуються внаслідок попередніх хвиль міграції, активно використовуються молоддю для пошуку інформації, підтримки та адаптації в новому середовищі, що підсилює ефект кумулятивності і сприяє подальшим переміщенням.

Водночас, у сучасних умовах міграційна мобільність молоді розглядається не лише як соціально-економічне явище, а й як фактор національної безпеки, оскільки масова еміграція молоді може призвести до втрати людського потенціалу, поглиблення демографічної кризи, зниження інноваційного та оборонного потенціалу держави. На таких поглядах наполягають у своїх публікаціях українські вчені Е. Лібанова, О. Позняк, О. Цимбал, О. Малиновська та ін. [3-4].

Для світу в цілому актуальність наукових досліджень цієї проблематики зумовлена глобальним зростанням міграційних потоків, що породжує нові виклики для соціальної згуртованості, ринків праці та національної ідентичності. Для України наукові пошуки у цьому напрямі набувають особливого значення. Повномасштабне вторгнення спричинило безпрецедентну хвилю вимушеної міграції, значна частина якої припала саме на молодь. Це створює загрози для демографічної структури, людського капіталу країни та її післявоєнного відновлення. Розуміння ефективних підходів до регулювання молодіжної мобільності, що застосовуються іншими державами, є життєво необхідним для формування власної стратегії реінтеграції та утримання молодих талантів, а також для мінімізації потенційних безпекових ризиків, пов'язаних з нерегульованими або неконтрольованими міграційними процесами.

Теоретичні підходи до визначення сутності «регулювання міграційної мобільності молоді» охоплюють широкий спектр концепцій. З одного боку, це класичні економічні теорії (наприклад, теорія людського капіталу), які розглядають міграцію як інвестицію в майбутнє та прагнення до оптимізації ресурсів. У цьому контексті регулювання спрямоване на залучення висококваліфікованих молодих кадрів та створення сприятливих умов для їх інтеграції. З іншого боку, соціологічні підходи підкреслюють роль соціальних мереж, культурної адаптації та ризиків маргіналізації. Регулювання тут включає програми підтримки, мовні курси, сприяння культурному обміну. Політичні та безпекові теорії розглядають міграцію як потенційний джерело ризиків (нелегальна міграція, тероризм, соціальні конфлікти) або можливостей

(демографічне омолодження, посилення геополітичного впливу). Відповідно, регулювання спрямоване на посилення прикордонного контролю, розробку інтеграційних політик, що сприяють згуртуванню суспільства, а також на використання міграції як інструменту «м'якої сили». Таким чином, регулювання міграційної мобільності молоді – це комплекс державних заходів, спрямованих на формування, спрямування та контроль потоків молодих мігрантів, з метою досягнення певних економічних, соціальних, культурних та, що особливо важливо, безпекових цілей держави.

Поділяємо думку М. Біль, Т. Васильціва, О. Махонюк, О. Мульської, М. Семикіної, які вважають, що регулювання міграційної мобільності молоді передбачає розробку і впровадження комплексу державних, міждержавних та громадських заходів, спрямованих на управління міграційними потоками, мінімізацію ризиків і використання потенціалу мобільності для сталого розвитку країни. Основними завданнями такого регулювання в Україні є збереження людського капіталу, створення сприятливих умов для навчання, працевлаштування та самореалізації молоді в країні, а також запобігання відтоку найбільш активної частини населення, що має критичне значення для демографічної та економічної безпеки [1; 2; 6; 8]. Важливим напрямом регуляторних заходів має бути стимулювання циркулярної міграції, підтримка програм повернення молодих мігрантів, їх реінтеграції та трансферу знань і досвіду, а також розвиток міжнародної співпраці у сфері академічної мобільності та захисту прав молодих мігрантів за кордоном. Ефективна політика у цій сфері, як стверджують Т. Васильців, М. Біль та їх однодумці [1-2], повинна поєднувати інструменти економічного стимулювання, освітні та інформаційні кампанії, моніторинг міграційних процесів і аналіз їх впливу на безпеку й розвиток, а також враховувати багатовимірний характер міграційної мобільності молоді, яка формується під впливом як глобальних, так і локальних процесів.

Узагальнюючи наукову думку [1-14], можна стверджувати, що наукові підходи до визначення сутності регулювання молодіжної міграційної мобільності загалом базуються на розумінні регулювання як цілеспрямованої діяльності держави та інших інституцій (на рівні міжнародних організацій, регіонів, муніципалітетів, громадських організацій, навчальних закладів) щодо впливу на масштаби, напрямки, структуру та характер міграційних потоків молоді. Це включає широкий спектр заходів: від прямого адміністративно-правового впливу (візова політика, квоти, обмеження) до непрямих економічних (інвестиції в освіту і науку, створення високопродуктивних робочих місць, пільги для молодих спеціалістів, підтримка підприємництва), соціальних (покращення якості життя, розвиток інфраструктури, підтримка сімей) та інформаційно-комунікаційних інструментів (робота з діаспорою, просування іміджу країни, онлайн-платформи для зв'язку та повернення). Ключовим аспектом є розуміння, що регулювання не є синонімом обмеження; воно може включати заохочення тимчасової мобільності (навчання, стажування) з метою подальшого повернення («циркуляція розумів») або залучення ресурсів діаспори.

Отже, міграційна мобільність молоді та її регулювання в контексті сучасних теорій міграції та безпеки розглядаються як важливий ресурс для модернізації, розвитку та зміцнення національної безпеки, що вимагає комплексного, міждисциплінарного підходу та постійного удосконалення державної політики.

Здійснена систематизація зарубіжного досвіду дозволяє виявити різноманіття моделей регулювання молодіжної мобільності, кожна з яких має свої наслідки для безпеки, свою цінність для вивчення та розробки відповідних заходів в Україні.

Наприклад, такі країни з високим рівнем доходів, як Канада, Австралія, Нова Зеландія, активно залучають іммігрантів, зокрема молодих кваліфікованих фахівців та

студентів, через системи балів (points-based systems), що розглядається ними як інструмент підсилення економічної безпеки та конкурентоспроможності. Їхні регулятори надають пріоритет мігрантам з високим рівнем освіти, знанням мови та досвідом роботи у дефіцитних галузях. Ефективність цієї моделі полягає у цілеспрямованому залученні людського капіталу, що сприяє економічному зростанню та інноваціям, тим самим посилюючи економічну безпеку через стабільний розвиток. Проте, наслідком може бути «відтік мізків» з країн походження цих мігрантів (наприклад, країн Південної Азії чи Філіппін), що створює безпекові ризики для останніх, а також потенційні проблеми соціальної інтеграції для тих, хто не відповідає високим вимогам. Для приймаючих країн, такий підхід мінімізує ризики безробіття серед мігрантів та соціальної напруги.

Країни Європейського Союзу (наприклад, Німеччина, Франція, країни Скандинавії) демонструють більш диференційований підхід, який поєднує контроль за в'їздом та інтенсивні програми інтеграції. Вони розвивають комплексні підходи, комбінуючи залучення талантів зі світу з інвестиціями у власну молодь (доступна якісна освіта, дуальна система навчання, підтримка стартапів, політика балансу роботи та сімейного життя) для утримання кадрів, що безпосередньо впливає на їхню соціально-економічну стабільність. Такі регулятори, як Європейська прикордонна та берегова охорона (Frontex) та національні імміграційні служби, зосереджуються на безпеці кордонів та боротьбі з нелегальною міграцією, що є прямим внеском у національну безпеку. Водночас, країни ЄС інвестують у програми мовної підготовки, професійної адаптації та культурного обміну для молодих мігрантів. Ефективність цих програм проявляється у зниженні ризиків соціальної маргіналізації та радикалізації, що є важливим для соціальної та внутрішньої безпеки. Однак, значні обсяги нелегальної міграції, яка часто використовується організованими злочинними угрупованнями, продовжують створювати виклики для безпеки, особливо у прикордонних регіонах.

США використовують складну систему візових категорій, що надає перевагу висококваліфікованим фахівцям, студентам та возз'єднанню сімей. Регулятори, такі як Служба громадянства та імміграції США (USCIS) та Департамент внутрішньої безпеки (DHS), фокусуються на контролі за в'їздом та перебуванням. Безпекові наслідки включають потенційний ризик нелегальної міграції, що може створювати проблеми для прикордонної та внутрішньої безпеки, а також підвищення навантаження на соціальні системи. Водночас, цілеспрямоване залучення талантів через наукові та освітні візи сприяє зміцненню технологічної та інноваційної безпеки країни.

Країни Східної Азії (Японія, Південна Корея, Китай) роблять значні інвестиції у національні системи освіти та науки, створюють умови для високотехнологічного бізнесу та пропонують конкурентні умови праці для молодих фахівців, спрямовуючи зусилля на утримання талановитої молоді та заохочення до повернення, що є ключовим для їхньої технологічної безпеки. Зауважимо, що Японія є прикладом країни зі строго контрольованою імміграційною політикою, яка традиційно зосереджувалася на тимчасовій міграції для задоволення потреб ринку праці, особливо у певних секторах. Її регулятори (наприклад, Імміграційне агентство Японії) спрямовані на збереження культурної однорідності та мінімізацію соціальних конфліктів, що є важливим для соціальної безпеки. Проте, така політика може призводити до нестачі робочої сили у довгостроковій перспективі та створювати перешкоди для демографічного омолодження, що може впливати на економічну безпеку у майбутньому.

Окремі пострадянські країни, наприклад, країни Балтії, Грузія, Вірменія, мають досвід боротьби з масштабною еміграцією молоді після здобуття незалежності. Їх досвід включає як спроби створення привабливих умов для повернення (пільгове оподаткування, програми підтримки репатріантів, розвиток електронного урядування),

так і активну роботу з діаспорою для підтримки зв'язків та залучення інвестицій і знань, що сприяє економічній безпеці та громадянській єдності.

У таблиці 1 систематизовано інструменти регулювання міграційної мобільності молоді і безпекові наслідки в різних країнах.

Таблиця 1 – Зарубіжний досвід регулювання міграційної молоді та безпекові наслідки

Сфера регулювання	Напрями та об'єкт регулювання	Інструменти регулювання, приклади країн	Ключові безпекові наслідки (виклики та можливості)
Економічна	Стан ринку праці; економічні стимули для міграції/повернення; розширення доходів.	Бальні системи для кваліфікованих мігрантів (Канада, Австралія); податкові пільги для репатріантів (Ірландія).	Економічна безпека: ризик «витоку мізків» та ослаблення інновацій у країнах походження. Можливість зміцнення людського капіталу та конкурентоспроможності для приймаючих країн. Потенційна соціальна напруга через конкуренцію на ринку праці.
Політико-правова	Міграційне законодавство (візи, квоти); інтеграційні політики; участь у міжнародних угодах.	Політика надання віз (США); програми інтеграції (країни Скандинавії); міжнародні угоди про захист (ЄС).	Національна безпека: контроль та безпека кордонів; фільтрація потенційних загроз; запобігання нелегальній міграції та торгівлі людьми. Соціальна безпека: мінімізація маргіналізації та радикалізації; забезпечення лояльності через інтеграцію.
Соціокультурна	Мовні/культурні бар'єри; роль діаспор; якість та доступність освіти.	Мовні вимоги для мігрантів (Франція, Німеччина); програми стимулювання іноземних студентів (США, Велика Британія).	Культурна безпека та ідентичність: запобігання культурним конфліктам та збереження національної ідентичності. Фактори «м'якої сили»: формування позитивного іміджу та довгострокових зв'язків через освітні програми.
Демографічна	Старіння населення (країни призначення); молодіжна «надлишковість» (країни походження).	Залучення молодшої робочої сили для підтримки пенсійних систем (Японія, Німеччина).	Демографічна безпека: загроза для соціальних систем та економічного зростання через старіння. Політична стабільність: ризик соціальної напруженості та радикалізації безробітної молоді в країнах походження.
Глобальна (регіональна)	Міжнародні інтеграційні угоди; конфлікти, кризи, кліматичні зміни.	Свобода пересування в межах ЄС (Erasmus+); гуманітарні візи для біженців (країни-сусіди конфліктних зон).	Регіональна/міжнародна безпека: зміцнення співпраці або створення спільних викликів. Гуманітарна безпека: запобігання кризам, протек виклики масового притоку та ризику експлуатації.
Технологічна	Цифровізація послуг (е-візи); розвиток віддаленої роботи.	Онлайн-платформи для міграційних процедур (Естонія, Канада); візи для «цифрових кочівників» (Португалія).	Ефективність та безпека управління: прискорення процедур; покращення аналітики для прогнозування ризиків. Кібербезпека: захист даних мігрантів та інформаційних систем.
Безпекова	Загрози тероризму; організована злочинність; нелегальна міграція; внутрішній конфліктний потенціал.	Посилені перевірки безпеки при видачі віз (США, Шенген); боротьба з трафікінгом (ЄС, Австралія).	Національна/суспільна безпека: фільтрація потенційно небезпечних осіб; запобігання радикалізації; боротьба з експлуатацією; мінімізація соціальної дезінтеграції та ксенофобії.

Джерело: розроблено автором на основі узагальнення інформації [1-14]

З огляду на різні проаналізовані моделі регулювання молодіжної мобільності, можна підкреслити, що для них спільним елементом ефективного регулювання є баланс між контролем та інтеграцією. Надмірний контроль може призвести до зростання нелегальної міграції та її негативних безпекових наслідків, тоді як відсутність належної інтеграції – до соціальної дезінтеграції та конфліктів. Безпекові наслідки також включають демографічні зміни: якщо молодь масово виїжджає, це загрожує демографічній та пенсійній безпеці країни походження. З іншого боку, приймаючі країни можуть покращувати свою демографічну ситуацію, але стикатися з викликами соціальної адаптації та культурного різноманіття, що вимагає ефективної політики згуртування.

Ефективність зазначених підходів є різною, адже вони залежать від комплексу впливових факторів: рівня економічного розвитку, політичної стабільності, інтеграції в глобальні мережі, спроможності державних інституцій та низки інших факторів. Аналіз показує, що найбільш успішними є стратегії, орієнтовані не на блокування виїзду, а на створення «магнітів» для повернення або праці на відстані на користь країни походження, а також спрямовані на інтеграцію інтересів молоді у національні стратегії розвитку та безпеки.

Розглядаючи досвід регулювання міграційної мобільності молоді через призму безпекових наслідків, можна констатувати, що неузгодженість або неефективність регулювання молодіжної міграції може призвести до:

- посилення демографічної кризи (погіршення співвідношення працездатного та непрацездатного населення, депопуляції населення регіонів, його старіння);
- послабленню економічної безпеки (внаслідок хронічного дефіциту кадрів у критичних секторах – охороні здоров'я, інженерії, освіті, будівництві, інформаційних технологій);
- зниження інноваційного потенціалу країни, скорочення інвестицій у людський капітал;
- соціальної дестабілізації (зростання соціальної напруги через нерівність, старіння суспільства, ослаблення соціального капіталу);
- загроз культурній та ідентифікаційній безпеці (розмивання національної ідентичності у наступних поколіннях емігрантів, потенційної вразливості до впливу чужорідних ідеологій);
- політичних ризиків (зростання популізму на ґрунті міграційних проблем, ослаблення громадянської участі).

І навпаки, продумана політика, що розглядає молодь як стратегічний ресурс, а міграцію - як процес, яким можна керувати, може на практиці сприяти зміцненню національної стійкості та безпеки.

Загалом результати дослідження підкреслюють, що в світі не існує універсальної моделі регулювання молодіжної міграційної мобільності. Успіх залежить від адаптації міжнародного досвіду до національних умов, специфіки економіки, політики, культури, менталітету.

Аналізуючи можливості та обмеження адаптації позитивного зарубіжного досвіду регулювання міграційної мобільності молоді до українських реалій у воєнний та повоєнний періоди, варто підсумовуючи, підкреслити, що міжнародна практика сьогодні пропонує широкий спектр регуляторних заходів та інструментів, які довели свою ефективність у різних соціально-економічних та політичних контекстах і можуть бути корисними для України. Передусім, йдеться про заходи країн Європейського Союзу, Канади, Австралії, Ізраїлю та ін., які активно впроваджують комплексні програми підтримки молоді, спрямовані на стимулювання повернення

висококваліфікованих кадрів, розвиток академічної мобільності, створення сприятливих умов для молодіжного підприємництва, а також забезпечення соціальної та професійної реінтеграції мігрантів. Важливим позитивним досвідом є реалізація програм циркулярної міграції, грантової підтримки інноваційних стартапів, гнучких механізмів визнання дипломів, а також розвинена система партнерства між державою, бізнесом і освітніми установами. Водночас, адаптація цього досвіду до українських реалій стикається з низкою об'єктивних і суб'єктивних обмежень:

- по-перше, воєнний стан і нестабільність безпекового середовища суттєво звужують можливості для реалізації довгострокових стратегій повернення молоді, оскільки домінуючим мотивом міграції залишається пошук безпечних умов життя;

- по-друге, обмеженість фінансових ресурсів держави, руйнування інфраструктури, а також значна частка вимушено переміщених осіб ускладнюють впровадження масштабних програм підтримки та реінтеграції;

- по-третє, українська система освіти і ринку праці поки що не здатна повною мірою забезпечити ті можливості для самореалізації та професійного розвитку, які пропонують розвинені країни, що знижує привабливість повернення для молодих мігрантів.

Разом із тим, певні елементи зарубіжного досвіду можуть бути адаптовані вже зараз або в найближчій перспективі. Зокрема, йдеться про розвиток програм дистанційної освіти та дуальної підготовки, підтримку молодіжного підприємництва, створення цифрових платформ для комунікації з діаспорою, а також залучення міжнародної технічної допомоги для реалізації проєктів реінтеграції. Важливо також враховувати культурні, ментальні та регіональні особливості української молоді, забезпечуючи гнучкість і адресність політики. У повоєнний період ключовим завданням стане формування сприятливого інвестиційного та соціального середовища, модернізація системи освіти, розвиток інфраструктури та інституційної спроможності держави, що дозволить поступово імплементувати найкращі міжнародні практики та мінімізувати ризики втрати людського потенціалу.

Таким чином, адаптація позитивного зарубіжного досвіду можлива лише за умови комплексного підходу, врахування специфіки воєнного та повоєнного періодів, а також тісної співпраці держави, бізнесу, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Це дозволить не лише зменшити негативні наслідки міграції молоді, а й використати її мобільність як ресурс для відновлення та модернізації країни.

Виходячи з аналізу зарубіжного досвіду регулювання міграційної мобільності молоді, для України, що переживає глибоку кризу, корисними можуть бути такі аспекти:

- необхідність стратегічного бачення, тобто інтеграція проблеми молодіжної міграції та її безпекових наслідків у національні стратегії безпеки, розвитку та відбудови;

- пріоритет створення «магнітів» для молоді в Україні – масштабні інвестиції в реконструкцію та модернізацію освіти, науки, інноваційної інфраструктури, створення високооплачуваних робочих місць, особливо для молодих фахівців;

- розвиток ефективної комунікації та роботи з діаспорою – створення цифрових платформ для зв'язку, програми підтримки повернення (релокаційні гранти, пільгові кредити, спрощення процедур), залучення діаспори до відбудови через віддалену роботу, інвестиції, менторство;

- підтримка тимчасової та циклічної мобільності – сприяння навчанню та стажуванню за кордоном з умовою повернення, розвиток програм академічної мобільності;

– зміцнення інституційного потенціалу – створення спеціалізованих органів або посилення існуючих для моніторингу молодіжної міграції, розробки та реалізації цільових програм;

– врахування регіонального виміру – розробка інструментів підтримки молоді в депресивних чи прифронтових регіонах для запобігання їх масовому спустошенню.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Комплексний аналіз зарубіжного досвіду регулювання міграційної мобільності молоді через призму безпекових наслідків дозволяє зробити низку принципів висновків, важливих як для наукового осмислення проблеми, так і для формування сучасної державної політики у сфері міграції та національної безпеки.

По-перше, міграційна мобільність молоді в сучасному світі є багатовимірним явищем, що формується під впливом економічних, соціальних, політичних, культурних і безпекових чинників. Молодь, як найбільш динамічна та адаптивна соціальна група, першою реагує на зміни ринку праці, освітні можливості, політичну ситуацію та безпекові виклики, що обумовлює зростання як добровільної, так і вимушеної міграції. Масштабна еміграція молоді, особливо з країн із нестабільною ситуацією, трансформується з локального соціально-економічного явища у виклик стратегічного характеру, впливаючи на демографічну структуру, інноваційний потенціал, економічну та національну безпеку.

По-друге, зарубіжний досвід свідчить, що ефективне регулювання міграційної мобільності молоді можливе лише за умови комплексного, міждисциплінарного підходу, який поєднує економічні, соціальні, політико-правові, культурні та безпекові інструменти. Найбільш успішними є стратегії, спрямовані не на блокування виїзду, а на створення «магнітів» для повернення, підтримку циркулярної мобільності, розвиток молодіжного підприємництва, освітніх і професійних можливостей, а також ефективну роботу з діаспорою. Водночас баланс між контролем і інтеграцією, між захистом національних інтересів і відкритістю до глобальних процесів є визначальним для мінімізації безпекових ризиків.

По-третє, аналіз міжнародних практик показує, що універсальної моделі регулювання молодіжної міграції не існує. Ефективність тих чи інших підходів залежить від рівня економічного розвитку, політичної стабільності, інституційної спроможності, культурних традицій і специфіки ринку праці. Водночас, адаптація позитивного зарубіжного досвіду до українських реалій у воєнний та повоєнний періоди можлива лише за умови врахування специфіки безпекового середовища, обмежених ресурсів, масштабів внутрішньої та зовнішньої міграції, а також потреби у відновленні людського капіталу.

Для України, яка переживає глибоку гуманітарну кризу та масовий відтік молоді під час війни, особливо актуальними є такі уроки зарубіжного досвіду:

- інтеграція проблеми міграції молоді та її безпекових наслідків у стратегії національної безпеки, розвитку та відбудови;
- пріоритет створення умов для самореалізації молоді в Україні через інвестиції в освіту, науку, інновації, розвиток сучасної інфраструктури та високооплачуваних робочих місць;
- підтримка циркулярної та тимчасової мобільності із забезпеченням механізмів повернення, програм реінтеграції та залучення діаспори до відбудови країни;
- розвиток ефективної системи моніторингу, аналітики та прогнозування міграційних процесів;
- врахування регіональних особливостей та адресна підтримка молоді в депресивних і прифронтових регіонах.

Важливо підкреслити, що лише комплексна, гнучка та інноваційна політика, заснована на кращих міжнародних практиках і адаптована до українських умов, дозволить не лише мінімізувати негативні безпекові наслідки міграції молоді, а й перетворити її мобільність на потужний ресурс для відновлення, модернізації та довгострокового розвитку країни.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з глибшим аналізом ефективності окремих інструментів регулювання, розробкою механізмів стимулювання повернення молоді, вивченням впливу міграційних процесів на соціальну згуртованість, а також на розробку індикаторів оцінки безпекових наслідків молодіжної міграції в умовах сучасних глобальних викликів та загроз.

Список літератури

1. Біль М., Махонюк О., Попадинець Н. Концепція регулювання міграційної мобільності молоді України в умовах війни. *Журнал Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*. 2022. № 9(3). С. 44–54. DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnu.9.3.44-54>.
2. Васильців Т.Г., Мульська О.П. Напрями та інструменти економічного механізму державного регулювання міграційних процесів в Україні. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. № 2 (82). С. 23–29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-2-3>.
3. Лібанова Е.М., Позняк О.В., Цимбал О.І. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. №2(48). С. 37-57. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037E>.
4. Малиновська О. А. Міграція українців в умовах війни: масштаби, тенденції, виклики. *Демографія та соціальна економіка*, 2023, № 1(51), с. 23–35. URL: https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf (дата звернення: 04.05.2025).
5. Позняк О. В. Міграційна політика України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Демографія та соціальна економіка*, 2021, № 2(44), с. 11–26. URL: https://www.idss.org.ua/arhiv/2021_2/11.pdf (дата звернення: 04.05.2025).
6. Семикіна М.В., Голбанос С.С., Семикіна А.В. Методологія наукових досліджень міграційної мобільності молоді в контексті пріоритетів людського розвитку. Інноваційні тенденції в праві та соціально-економічних відносинах: колективна монографія / за наук. ред. О. Кравченко, І. Малиновської. Кропивницький-Вроцлав: Вид-во ЦІРоЛ, 2025. Розд.4. С.435-457. <https://vmurol.kr.ua/?p=14103> (дата звернення: 23.04.2025).
7. Семикіна М.В., Кабай В.О., Мельник А.В., Бугаєва М.В. Діагностика міграційних настроїв населення у регіоні (мотиваційний аспект). *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2019. Вип. 3(36). С. 109-124. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/9671> (дата звернення: 19.04.2025).
8. Шкляр Л. С. Міграційна політика України: виклики та перспективи. *Український соціум*, 2019, № 1(68), с. 78–89. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/78_89_No-1-68_2019_ukr.pdf (дата звернення: 17.04.2025).
9. Castles S., Miller M.J. The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World. 5th Edition. London: *Palgrave Macmillan*, 2020. 430 p. URL: <https://www.macmillanihe.com/page/detail/the-age-of-migration-stephen-castles-mark-j-miller/> (дата звернення: 18.04.2025).
10. Faist T. The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces. Oxford: *Oxford University Press*, 2000. 384 p. URL: <https://global.oup.com/academic/product/the-volume-and-dynamics-of-international-migration-and-transnational-social-spaces-9780198293910> (дата звернення: 28.04.2025).
11. Massey D.S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J.E. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 1993, Vol. 19, No. 3, pp. 431–466. URL: <https://www.jstor.org/stable/2938462> (дата звернення: 28.04.2025).
12. Natalia V. Trusova, Maryna V. Semykina, Oleksandra S. Gumeniuk. Labor force transit in the migration system: changes and reproduction of social-labor relations. *Acta geographica universitatis comenianae*. Vol. 66, 2022, No. 2, pp. 203-232. URL: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57226286373> (дата звернення: 28.04.2025).
13. Sassen S. The Mobility of Labor and Capital: A Study in International Investment and Labor Flow. Cambridge: *Cambridge University Press*, 1988. 293 p. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/mobility-of-labor-and-capital/7B8B9F7E0D2E6D1A6B2A6A0F6B6D3A4A> (дата звернення: 28.04.2025).

14. Semykina M., Kabay V., Luchyk S., Semykina A. Motivational regulators of migration behavior of the population. *Studied of Applied Economics*. Vol. 39 No. 7 (2021): Special Issue: Impact of Current Trends in Social Commerce, Economics, and Business Analytics / Monograph. URL: <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4999> (дата звернення: 28.04.2025).

References

1. Bil, M., Makhoniuk, O., & Popadynets, N. (2022). Concept of regulation of youth migration mobility in Ukraine under war conditions. *Zhurnal Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka*, 9(3), 44–54. [in Ukrainian] <https://doi.org/10.15330/jpnu.9.3.44-54>
2. Vasylytsev, T.H., & Mulska, O.P. (2021). Directions and tools of the economic mechanism of state regulation of migration processes in Ukraine. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, 2(82), 23–29. [in Ukrainian] <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-2-3>.
3. Libanova, E.M., Pozniak, O.V., & Tsymbal, O.I. (2022). Scale and consequences of forced migration of Ukraine's population due to Russian aggression. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 2(48), 37–57. [in Ukrainian] <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037E>.
4. Malynovska, O.A. (2023). Ukrainian migration in wartime: scale, trends, challenges. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 1(51), 23–35. https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf [in Ukrainian].
5. Pozniak, O.V. (2021). Migration policy of Ukraine: Current state and development prospects. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 2(44), 11–26. https://www.idss.org.ua/arhiv/2021_2/11.pdf [in Ukrainian].
6. Semykina, M.V., Holbanos, S.S., & Semykina, A.V. (2025). Methodology of scientific research of youth migration mobility in the context of human development priorities. *Innovative Trends in Law and Socio-Economic Relations*, Kropyvnytskyi–Wroclaw: *TsIRoL Publishing*. <https://vmurol.kr.ua/?p=14103> [in Ukrainian].
7. Semykina, M.V., Kabay, V.O., Melnyk, A.V., & Buhaieva, M.V. (2019). Diagnostics of migration sentiments of the population in the region (motivational aspect). *Tsentrlnoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky*, 3(36), 109–124. <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/9671> [in Ukrainian].
8. Shklyar, L.S. (2019). Migration policy of Ukraine: challenges and prospects. *Ukrainskyi Sotsium*, 1(68), 78–89. https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/78_89_No-1-68_2019_ukr.pdf [in Ukrainian].
9. Castles, S., & Miller, M.J. (2020). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (5th ed.). London: Palgrave Macmillan. 430 p. <https://www.macmillanihe.com/page/detail/the-age-of-migration-stephen-castles-mark-j-miller/> [in Ukrainian].
10. Faist, T. (2000). *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford: Oxford University Press. 384 p. <https://global.oup.com/academic/product/the-volume-and-dynamics-of-international-migration-and-transnational-social-spaces-9780198293910> [in English].
11. Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J.E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466. <https://www.jstor.org/stable/2938462> [in English].
12. Trusova, N.V., Semykina, M.V., & Gumeniuk, O.S. (2022). Labor force transit in the migration system: changes and reproduction of social-labor relations. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 66(2), 203–232. <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57226286373> [in English].
13. Sassen, S. (1988). *The Mobility of Labor and Capital: A Study in International Investment and Labor Flow*. Cambridge: Cambridge University Press. 293 p. <https://www.cambridge.org/core/books/mobility-of-labor-and-capital/7B8B9F7E0D2E6D1A6B2A6A0F6B6D3A4A> [in English].
14. Semykina, M., Kabay, V., Luchyk, S., & Semykina, A. (2021). Motivational regulators of migration behavior of the population. *Studies of Applied Economics*, 39(7), Special Issue: Impact of Current Trends in Social Commerce, Economics, and Business Analytics. <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4999> [in English].

Serhii Holbanos, Postgraduate (student of the third (educational and scientific) level of higher education)
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Analysis of International Experience in Regulating Youth Migration Mobility Through the Lens of Security Implications

This article presents a comprehensive analysis of international experience in regulating youth migration mobility, focusing on the security implications for countries of origin. It is substantiated that contemporary youth migration is a multidimensional phenomenon shaped by economic, social, political, cultural, and security factors. Special attention is given to the fact that youth, as the most mobile and adaptive social group, are the first to

respond to changes in the labor market, educational opportunities, political situations, as well as to threats of war, conflict, or economic instability. Large-scale youth emigration is transforming from a local socio-economic phenomenon into a strategic challenge, impacting the demographic structure, innovation potential, economic and national security of countries of origin.

The article systematizes the main models and tools for regulating youth migration mobility applied in leading countries worldwide. It analyzes the experiences of the EU, USA, Canada, Australia, Japan, and several post-Soviet states in attracting, retaining, and reintegrating young migrants. It is determined that effective regulation is possible only under a comprehensive approach that combines economic, social, legal, cultural, and security instruments. The article demonstrates that successful strategies are those aimed at creating “magnets” for youth return, supporting circular mobility, developing youth entrepreneurship, educational and professional opportunities, as well as effective engagement with the diaspora. Particular attention is paid to the possibilities and limitations of adapting international experience to Ukrainian realities during wartime and the post-war period. It is shown that martial law, limited financial resources, infrastructure destruction, and labor market specifics complicate the implementation of large-scale youth support programs. At the same time, certain elements of international experience can already be utilized, including the development of distance education, support for youth entrepreneurship, creation of digital platforms for communication with the diaspora, and attracting international technical assistance for reintegration.

It is argued that only a comprehensive, flexible, and innovative policy based on best international practices and adapted to Ukrainian conditions will minimize the negative security consequences of youth migration and leverage their mobility as a resource for the country’s recovery, modernization, and development.

youth migration mobility, regulation, national security, international experience, demographic crisis, reintegration, policy

Одержано (Received) 10.05.2025

Прорецензовано (Reviewed) 21.05.2025
Прийнято до друку (Approved) 26.05.2025